

Slovo úvodem

Vážení přátelé,

dostává se Vám do ruky druhé číslo časopisu pro rok 2023. Při jeho listování Vás jistě překvapí, že jeden z článků se věnuje osudům hradu Litice ve 20. století. Studium hradů ve střední Evropě se totiž soustřeďuje především na období středověku a raného novověku. Jistě je to období velice zajímavé, na druhou stranu i v časech následujících prodělalo mnoho hradů neméně poutavý a událostmi nabitý „druhý“ život. Máme na mysli nejenom využívání udržovaných i rozpadajících se objektů v dlouhém konfliktu třicetileté války, ale zejména vzrůst zájmu o hrady v období romantismu a po něm. V encyklopedické literatuře se zpravidla dočteme informace typu: hrad byl modernizován za třicetileté války, v 19. století zde byla zřízena výletní restaurace, hrad byl opravován Klubem českých turistů. I v rozsáhlejších studiích věnovaných jednotlivým objektům zůstávají informace pouze povrchní. Rovněž publikované archeologické výzkumy mnohdy prezentují pouze středověké nálezy a nálezové situace, zatímco novověké či zcela moderní opomíjí. Současný stav bádání jako by konstatoval, že na hradech se od renesance buď nic nedělo, nebo že vůbec nemá cenu se tím zabývat. Tyto tendence ve zkoumání hradů paradoxně přetrvávají i v době, kdy se archeologie modernity neobyčejným tempem a s překvapivými výsledky rozvíjí napříč vědeckými pracovišti po celé Evropě. Musíme si tedy položit otázku: Je tomu skutečně tak? Nenabízí studium hradů v moderní době pestrý okruh podnětů pro badatele?

Bohužel vstupujeme na zcela neprobádané pole a znatelně nám chybí základní odrazové můstky. Vyhlédneme-li však ze střeoevropského prostoru, můžeme se opřít o podnětné studie. V Čechách byla pozornost věnována především aktivitám Klubu českých turistů či německých turistických spolků. Dočteme se v nich zpravidla kusé informace o působení spolků na hradech, o opravách, stavbě restaurací, rozhleden či o návštěvnosti objektů. Nepříliš bohaté informace k aktivitám na hradech v 19. století a v 1. polovině 20. století také poskytují soudobá regionální literatura a periodika. Velký problém těchto prací ovšem spočívá v tom, že pouze konstatují různé aktivity či podrobněji řeší různé zásahy do historických objektů. Z těchto publikací se vůbec nedozvídáme žádné podrobnosti k podobě novostaveb (restaurace, vyhlídkové pavilony, rozhledny, kuželníky, stánky), natož o každodenním životě a vybavení provozoven. Upřeme-li pozornost na západ od střední Evropy, uvidíme, že situace je tam poněkud lepší. V r. 1999 vyšel katalog a sborník „Burgenromantik und Burgenrestaurierung um 1900“ věnovaný především činnosti architekta a znalce hradů Boda Ehardtta. Zájem autorů příspěvků se soustředil nejenom na výčet restaurovaných hradních objektů, ale i na jejich podobu, vybavení interiérů (včetně nábytku, replik zbrojí a zbraní apod.), na analýzu pramenů k stavebním činnostem, k průběhu staveb či k soudobé diskusi o přiměřenosti zásahů a autentičnosti rekonstrukcí. Tématicky mnohem rozsáhlejší byla výstava „Mythos Burg“,

k níž v r. 2010 vyšel objemný katalog. V něm najdeme nejenom stati a předměty vázající se k hradům v době jejich života, ale i v době jejich zániku a druhého života. Mnoho prostoru je věnováno novověkým „mýtům“ o hradech a rytířích, osudům hradů v novověku, vlivu hradů a rytířství na umění a literaturu novověku, počátkům vědeckého zájmu o ně, turismu a hradním spolkům, hradům v pop kultuře.

Zmíněné publikační počiny poskytují inspiraci pro základní okruh otázek k tématu vztahu hradů a modernity. Leccos však můžeme doplnit i z vlastní autopsie. Každého jistě napadne studium umělecké produkce novověku, romantismu a turismu ve vztahu k hradům. S tím jistě souvisejí i vlastenecké, obrozenecké a spolkové aktivity, jejichž intenzita byla různá, někdy nabývala i zcela brutálních zásahů do stavební podoby. Další zajímavý okruh otázek souvisí s využíváním hradů a zámků pro vojenské účely v průběhu novověku. Ponecháme-li stranou nepříliš probádané období třicetileté války, nabízí značný potenciál období druhé světové a studené války. Posledním okruhem zájmu je vztah hradů a rekreací, zvláště pak se zřetelem k 20. století, přičemž neobyčejně zajímavým fenoménem jsou především trampské osady, jimž se již dostalo drobné pozornosti.

Studium hradů v moderní době nabízí neočekávaně široký okruh otázek. Přispívá nejenom k rozlišení stavebních etap sídel a poznání středověké tváře hradní architektury, ale i k vykreslení pestrého každodenního života novověku a moderní doby. Bohužel je však zatím v kastellologickém bádání velkou vzácností.

Mgr. Milan Sýkora

Šéfredaktor časopisu *Castellologica bohemica*

Dear friends,

You now hold in your hands the second issue of the magazine for 2023. As you flip through it, you'll be surprised to see that one of the articles is devoted to the fate of the Litice Castle in the 20th century. The study of castles in Central Europe focuses mainly on the medieval and early modern periods. This period is certainly very interesting, but on the other hand, many castles in later times also went through an equally fascinating and eventful "second" life. We're referring not only to the use of both maintained and dilapidating buildings in the long conflict of the Thirty Years' War, but especially to the growth of interest in castles during and after the Romantic period. In encyclopedic literature, we often read information such as this: "the castle was modernized during the Thirty Years' War, a restaurant for tourists was established here in the 19th century, the castle was renovated by the Czech Tourist Club". Even in more extensive studies devoted to individual buildings, the information remains merely superficial. In addition, published archaeological excavations often present only medieval finds and find situations while neglecting ones of the modern era or present period. The current state of research seems to claim that either nothing has happened at castles since the Renaissance, or that dealing with the topic is pointless. Paradoxically, these tendencies in the study of castles persist even as the archaeology of modernity is developing with surprising results at an extraordinary pace at research workplaces throughout Europe. We must therefore ask the question: Is this really the case? Does the study of castles in modern times not offer a diverse range of stimuli for the researcher?

Unfortunately, we are entering into a completely unexplored field and we are noticeably lacking the basic stepping stones. However, if we look outside the Central European area, we can rely on stimulating studies. In the Czech lands, attention has been paid mainly to the activities of the Czech Tourist Club or German tourist associations. In these studies, we can usually read only fragmentary information about the activities of the associations in castles, about renovations, the construction of restaurants and observation towers, or the number of visitors coming to the sites. Contemporary regional literature and periodicals provide only rather poor information on castle activities in the 19th century and the first half of the 20th century. However, a major problem with these works is that they only record various activities or deal in detail with various the interventions carried out on historic buildings. From these publications, we find no information at all about the form of the new buildings (restaurants, sightseeing pavilions, lookout towers, bowling alleys, kiosks), let alone the daily life and furnishings of these establishments. If we turn our attention from Central Europe to the west, we can see that the situation there is somewhat better. In 1999, a catalogue and collection was published under the title "Burgenromantik und Burgenrestaurierung um 1900", which was mainly devoted to the work of architect and castle expert Bodo Ebhardt. The interest of the authors of these papers was focused not only on the list of restored castle sites, but also on their appearance, interior furnishings (including furniture, replicas of armor and weapons, etc.), analysis of sources concerning construction activities, the course of construction or the contemporary discussion surrounding the adequacy of interventions and the authenticity of the reconstructions. The "Mythos Burg" exhibition, for which a voluminous catalogue was published in 2010, was much more extensive in terms of its theme. In it, we find not only essays and objects relating to castles in the period of their lifetime, but also in the periods of their demise and second life. Much space is devoted to the modern "myths" of castles and knights, the fate of castles in the modern period, the influence of castles and chivalry on the art and literature of the modern period, the beginnings of scientific interest in them, tourism and castle societies, castles in pop culture and so on.

The aforementioned publications provide the inspiration for a basic set of questions on the topic of the relationship between castles and modernity. However, we can also add much from our own knowledge and experience. The study of artistic production in the modern period, romanticism and tourism in relation to castles is sure to come to mind. Patriotic, revivalist and social activities, which varied in intensity and sometimes even gave rise to wholly brutal forms of structural interventions, are also certainly related to this. Another interesting set of questions is linked to the use of castles and chateaux for military purposes during the modern period. Leaving aside the rather poorly studied period of the Thirty Years' War, the Second World War and the Cold War also offer considerable potential. A final area of interest is the relationship between castles and recreation, especially regarding the 20th century, particularly with "tramp settlements" as an extremely interesting phenomenon that has already received some attention.

The study of castles in the modern era offers an unexpectedly wide range of questions. It contributes not only to distinguishing between the construction stages of settlements and understanding the medieval appearance of castle architecture, but also to depicting the colorful everyday life of the modern period and present era. Unfortunately, however, it is still highly rare in terms of castle research.

Mgr. Milan Sýkora
Editor in Chief of the *Castellologica bohemica* Journal